

Jeden Pán, jedna víra a současné eklesiologické hledání

Pavel Černý

V tomto článku se pokusíme zmapovat ekumenické snahy církví a jejich zápas o jednotu a naplnění misijního poslání v dnešní době. Dotkneme se vývoje ekumenického hnutí a jeho rozšíření po vydání konstituce *Lumen gentium* a zapojení se všech hlavních křesťanských seskupení do ekumenického dialogu. Stručně zmapujeme to, co ekumenické hnutí již dosáhlo, a naznačíme oblasti, které se ještě vyřešit nepodařilo. Mezi závažné problémy stále patří rozdělení církve při slavení eucharistie. Inspiraci budeme hledat v eklesiologických modelech církve Nového zákona a rané církve. Budeme se ptát, zda eklesiologická rozrůzněnost je nutnou překážkou jednoty církve. V závěru se pokusíme naznačit další možnosti rozvíjení eklesiologických modelů směrem k jednotě a spolupráci církví. Eklesiologickými modely rozumím konkrétní projevy místních církví v určité oblasti a specifika jejich vývoje, způsobu řízení a rozvíjení misijního poslání.

1. EKUMENICKÉ HNUTÍ A EKUMENICKÁ EKLESIOLOGIE

V našem českém a moravském prostoru jsme stále ještě zatíženi různými interpretacemi vzniku reformního husitského hnutí a založení Jednoty bratrské v roce 1457. Jednota (*Unitas fratrum*) se stala první církví fungující mimo strukturu římské církve a pověřující si sama své kněze a biskupy. V našich dějinách ale nemáme jen samá rozdělení a nejednotnost. V historii našeho prostoru máme také několik mimořádných ekumenických událostí. V roce 1485 byl uzavřen tzv. Kutnohorský smír – mimořádná a jedinečná ekumenická dohoda mezi římskokatolickou církví a utrakvisty. Dále v roce 1609 byl vyhlášen Rudolfův majestát, který na určité období umožnil existenci tehdejších církví, a tím i jistou náboženskou svobodu. To jsou záblesky, které překračovaly obvyklý přístup v jiných zemích s protestantskou reformací, kde byla zpravidla uplatňována zásada *cuius regio, eius religio*.

Ekumenická práce mi byla vlastní od mého nástupu do duchovní služby před 40 lety. Ve skutečnosti to bylo ještě dříve, již při studiu teologie. Mohl jsem se učit od lidí z různých církví a různých duchovních zkušeností. Hlásím se k evangelikálnímu hnutí a byl jsem ovlivněn evangelikálními teology anglikánské církve. Jako představitel církve jsem později mohl navštívit mnoho církví v různých zemích a na různých kontinentech. Jako předseda Ekumenické rady církví jsem měl příležitost více než nahlédnout do „kuchyně“ jednotlivých církví české ekumeny.

Ze svého horizontu jsem neztratil otázku jednoty církve. Dodnes mě k otázce jednoty církve vedou dva důvody. Ten první je biblický a je přijetím modlitby Ježíše Krista „aby všichni jedno byli“. Tím druhým je misie církve ve světě. Misie církve byla vždy hnacím motorem teologické práce a také ekumenických snah, jak dovozuje i zahraniční host mezinárodní konference v Českých Budějovicích – prof. Peter Neuner ve své knize *Ekumenická teologie*.¹ Tuto skutečnost jsem si také mohl ověřit při studiu dějin světové misie a také vývoje ekumenického hnutí na konci 19. a ve 20. století.² Německého systematického teologa Martina Köhlera zjištění o vlivu misie na jednotu církve vedlo k tomu, že vyslovil památečnou větu: „Nejstarší misie byla matkou teologie.“³ Myslel tím skutečnost, že církev od samotného počátku byla vtažena do víru misijních událostí. Přejed evangelia ze semitského prostředí do helenistického byl silnou výzvou k teologické práci. Misie v Malé Asii, Řecku, Římě a kolem celého Středozevního moře znamenala neustálý zápas o zachování jedinečnosti poselství Kristova evangelia a jeho etických důsledků. Růst církve, jako ovoce misijního působení, byl výzvou k teologickému hledání a rozvíjení rozmanitých eklesiologických modelů života a vedení církve na různých místech. Bibli bylo nutné postupně překládat a interpretovat pro různé národy, kulturní a sociální skupiny. Misie církve vždy akcelerovala teologickou práci.

Podobný pohyb je možné sledovat ve 20. století, které bývá nazýváno stoletím ekumenismu. Modlitební iniciativy, práce křesťanských misí, to vše vedlo k prvním celosvětovým konferencím, z nichž je velmi známá misijní konference v Edinburhu v roce 1910. Ekumenické hnutí se

¹ Peter NEUNER, *Ekumenická teologie*, Praha: Vyšehrad, 2001, s. 17–50.

² Pavel ČERNÝ, *Kristovo dílo spásy jako základ a imperativ misie: Aktivita Světové rady církví*, Brno: L. Marek, 2006, s. 14–79.

³ Martin KÄHLER, *Schriften zu Christologie und Mission*, München: Kaiser Verlag, 1971, s. 190.

rozvíjí dál a po II. vatikánském koncilu do něj plně vstupuje římskokatolická církev. Cestu k ekumenické spolupráci před padesáti lety otevírají významné dokumenty, jako jsou věroučná konstituce *Lumen gentium* a dekret o ekumenismu *Unitatis redintegratio*. Konstituce *Lumen gentium*, jejíž 50. výročí bylo loni připomenuto, obsahuje články o misijním charakteru církve a o cestě a prostředcích svatosti. Tyto články a řada dalších zmínek zřetelně směřují k jednotě církve a jejímu misijnímu dopadu.

V tomto příspěvku se pokusíme porovnat současnou eklesiologickou rozrůzněnost ekumenického spektra s pohledy do církevních dějin a především s pohledem do rané církve.

2. ČEHO JSME V EKUMENICKÉ EKLESIOLOGII DOSÁHLI, ABY O NÁS PLATILO „JEDEN PÁN, JEDNA VÍRA, JEDEN KŘEST“?

Vzájemně si uznáváme svátost křtu, což má nesmírný vliv na chápání jednoty církve. Mnoho eklesiologických základů bylo prozkoumáno a formulováno v tzv. Limských dokumentech ekumenické konvergence, které vznikly prací komise pro Víru a řád Světové rady církví.⁴ Tyto dokumenty monitorují a vysvětlují místo povzbudivých mezikonfesijských shod a také ukazují na několik komplikovaných diferencí. Probíhá významná spolupráce v biblistice. Máme společný Český ekumenický překlad Písma svatého, který připravili odborníci z našich církví. Konáme společné misijní akce. Na našich teologických konferencích a fórech přednášejí vedle sebe katoličtí, protestantští i pravoslavní teologové. Máme společnou službu kaplanů našich církví v Armádě České republiky, ve věznicích, ve zdravotnických zařízeních a rozvíjí se kaplanská služba u České policie. Konáme společné týdny modliteb a různé ekumenické bohoslužby. To vše svědčí o jistém vzájemném uznání jednotlivých církví.

⁴ *Křest, Večeře Páně, Ordinance: Dokumenty ekumenické konvergence*. Česky vyšlo původně jako zvláštní otisk z *Křesťanské revue* 50 (1983), později jako *Studijní text* č. 8, Praha: Evangelická církev metodistická, 2007. V těchto dokumentech je rozvedena svátost křtu jako základ jednoty v Kristu, společné slavení eucharistie je viděno jako hluboký projev jednoty církve. S eklesiologií velmi úzce souvisí chápání ordinace, duchovenského úřadu v církvi. Církev tihnou k ustanovení biskupů, presbyterů a diákonů na základě Písma svatého. Rozdíl se projevuje zejména v otázkách chápání autority ordinované služby a v apoštolské poslušnosti.

Ve světové ekumeně jsme si již zvykli na dialog a spolupráci mezi Světovou radou církví a Vatikánem. Oficiální spolupráce byla započata po II. vatikánském koncilu jako ovoce nových vztahů mezi římskokatolickou církví a církvemi pravoslavnými a protestantskými. Podle slov kardinála Augustina Bey nauka o církvi představovala nejhlubší příkop mezi katolíky, protestanty a pravoslavnými.⁵ Na koncilu byla zrušením středověkých exkomunikací a klateb z roku 1054 odblokována spolupráce západní a východní církve. Konstituce *Lumen gentium* pak umožnila rozšíření ekumenického dialogu a mnohem širší spolupráci. Dekret o ekumenismu vidí ekumenickou práci jako znamení doby a podtrhuje, že mimo viditelné hranice katolické církve mohou existovat významné prvky a hodnoty, které společně budují a oživují církvev. Odloučené církve mohou být v pojetí koncilu zdrojem života milosti a vhodnými prostředky spásy k otvírání vstupu do společenství víry.⁶

Dialog římskokatolické církve a evangelikálního hnutí byl zahájen již v roce 1977 v italských Benátkách. Vznik tohoto dialogu umožnily dva významné dokumenty. Ze strany evangelikálů to byl Lausannský závazek z roku 1974.⁷ Ze strany katolické otevřela cestu k dialogu apoštolská exhortace Pavla VI. *Evangelii nuntiandi* („Hlásání evangelia lidem naší doby“).⁸ Je pozoruhodné, kolik průníků a shodných postojů v těchto dokumentech nalezneme. Průnik se projevuje např. v otázce návaznosti misijního imperativu na christologické články o Kristově nanebevstoupení a parusii. Velká shoda panuje v důrazu na proklamační stránku Kristova evangelia a nepostradatelnost církve pro misii.⁹ I tyto dokumenty potvrzují kladný vliv misie na teologický dialog a ekumenickou spolupráci. Později se uskutečnilo několik dalších setkání, která mapovala oblasti shod a rozdílnosti. Později Vatikán začal rozvíjet dialog s letničními církvemi, které se také hlásí k evangelikálnímu hnutí. K jistému průlomov vztahu evangelikálů a římské církve došlo již při podepsání dokumentu *Christian Witness in a Multi-Religious World: Recommendations for Conduct* („Křesťanské svědectví v multináboženském světě: Doporučení pro ve-

⁵ Stanislav KRÁTKÝ, *Druhý vatikánský koncil a jeho poselství*, Praha: Vyšehrad, 1970, s. 22n.

⁶ Srov. *Unitatis redintegratio: Dekret o ekumenismu*, in *Dokumenty II. vatikánského koncilu*, Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2002, čl. 3, s. 442n.

⁷ John STOTT, *Making Christ Known: Lausanne Covenant*, Leicester: IVP, s. 1–8. (v českém překladu in *Zásady Církve bratrské*, Praha: Oliva, 1997, s. 53–60).

⁸ PAVEL VI., *Evangelii nuntiandi: Apoštolská exhortace z 8. 12. 1975*, Praha: Zvon, 1990.

⁹ ČERNÝ, *Kristovo dílo spásy jako základ imperativ misie: Aktivita Světové rady církví*, s. 243, 197, 165 aj.

dení misie“). Tento dokument v roce 2011 podepsala Papežská rada pro mezináboženský dialog, Světová rada církví a Světová evangelikální aliance. Jde o první dokument, který je podepsán tak širokým globálním všekřesťanským společenstvím. Dokument podporuje křesťanskou misi, staví se proti proselytismu a podtrhuje důležitá pravidla pro misijní službu v oblasti evangelizace a diakonie. Je možné předpokládat, že na tuto významnou spolupráci směrem k jednotě bude navázáno.¹⁰

Dne 6. listopadu 2014 se uskutečnilo historicky významné setkání generálního sekretáře Světové evangelikální aliance (WEA) s papežem Františkem a zástupci Papežské rady pro jednotu křesťanů. Generální sekretář S. Geoff Tunnicliffe byl přivítán ve Vatikánu a papež František řekl, že Duch svatý může nastolit nové vztahy mezi katolíky a evangelikály.¹¹ WEA zastupuje 600 milionů křesťanů a dalších nejméně 200 milionů působí mimo tuto alianci. Evangelikálové jsou nyní po římskokatolické církvi druhým největším křesťanským společenstvím v globálním měřítku. Jedná se o hnutí, které zahrnuje křesťany všech konfesí a které podtrhuje konverzi jako projev osobního setkání s Kristem a také ctí nezpochybnitelnou autoritu Bible. Písmo svaté je v tomto hnutí chápáno jako část Božího sebezjevení, které v plnosti přišlo mezi nás v inkarnovaném Mesiáši a v působení Ducha svatého. Není pochyb o tom, že započatý dialog bude pokračovat dál.

Papež František významně podpořil ekumenický dialog svým vstřícným přístupem, svými prohlášeními a velmi silně také ve své apoštolské exhortaci *Evangelii gaudium*. V této exhortaci je možné nalézt celou řadu eklesiologických důrazů, které slouží ke sblížení církví. Papež František silně akcentuje církev vycházející a sloužící ve spojení s misí. Jeho pojetí stálé obnovy církve je velmi blízké reformačnímu *semper reformanda*. V dokumentu zařazuje celou kapitolu o misijní proměně církve.¹² Exhor-

¹⁰ WEA, „WCC and Vatican launch historic joint document on ethics of Christian Mission,“ <http://www.worldea.org/news/3578/WEA-WCC-and-Vatican-launch-historic-joint-document-on-ethics-of-Christian-Mission> [zveřejněno 28. 7. 2011, cit. 2. 1. 2015]. Český překlad dokumentu „Křesťanské svědectví v multináboženském světě: Doporučení pro vedení misie“ je zveřejněn na <http://evangelikalni-teologie.cz/krestanske-svedectvi-v-multinabozenskem-svete-doporuceni-pro-vedeni-misie> [zveřejněno 28. 11. 2014, cit. 2. 1. 2015].

¹¹ NEWS.VA., „Pope Francis: A New stage in relations between Catholics and Evangelicals,“ <http://www.news.va/en/news/pope-francis-a-new-stage-in-relations-between-cath> [zveřejněno 8.11.2014, cit. 2. 1. 2015].

¹² Papež FRANTIŠEK, *Evangelii gaudium: Apoštolská exhortace o hlásání evangelia v současném světě*, Praha: Paulínky, 2014, s. 19–37.

tace obsahuje podněty k rozvíjení inkulturace evangelia a lidové zbožnosti. To svědčí o pochopení pro rozmanitost eklesiologických modelů.¹³

Můžeme dnes konstatovat, že ekumenický dialog čtyř největších křesťanských seskupení nyní probíhá. Tento dialog zahrnuje římskokatolickou církev, protestantské církve sdružené pod hlavičkou Světové rady církví, evangelikální hnutí (reprezentované především Světovou evangelikální aliancí a Lausannským hnutím pro světovou evangelizaci) a církve pravoslavné. Eklesiologická rozmanitost těchto projevů Kristovy církve vede ke vzájemnému obohacení v teologických důzřezech i v praktické službě. Jako téměř samozřejmé dnes chápeme, že např. vojenský kaplan v Armádě ČR je vyslán celou ekklesií – celým křesťanstvem a také všechny církve ekumenicky zastupuje.

3. EKUMENICKÉ SNAHY SMĚREM K JEDNOTĚ

Výrazným příspěvkem pro jednotu a spolupráci církví v Evropě byla také *Charta oecumenica* signovaná ve Štrasburku v roce 2001 Konferencí evropských církví a Radou evropských biskupských konferencí a v roce 2007 signována v České republice Českou biskupskou konferencí a většinou církví sdružených v Ekumenické radě (ERC). Tato charta poměrně silně zavazuje církve ke spolupráci v praktických otázkách a k úsilí o jednotu.¹⁴

Čas hledání jednoty se v pokřesťanské Evropě zdá velmi naléhavý. Církve jsou vystaveny velkým výzvám ze strany společnosti, která čeká jejich angažovanou službu potřebným lidem. Misijní situace církve je stálým tlakem na jednotu a dobrou spolupráci křesťanských církví. Jan Pavel II. ve své encyklice *Ut unum sint: O ekumenickém úsilí*, rozhodně vyzývá k rozvíjení ekumenického dialogu a spolupráce. V této encyklice se poprvé objevují slova o možném hledání jiných forem papežského primátu.¹⁵ Je to otevření dialogu především mezi římskokatolickou církví a protestanty.

¹³ Tamtéž, s. 80–83.

¹⁴ KONFERENCE EVROPSKÝCH CÍRKVÍ A RADA EVROPSKÝCH BISKUPSKÝCH KONFERENCÍ, *Charta oecumenica*, http://www.ekumenickarada.cz/in/301/materialy_ke_stazeni#.VaEq4sbtIBc [zveřejněno 26. 1. 2010, cit. 5. 1. 2015].

¹⁵ JAN PAVEL II., *Ut unum sint: O ekumenickém úsilí*, Praha: Zvon, 1995, čl. 95, s. 72n.

Kardinál Karl Lehmann píše ve své studii, že společenství stolu Páně – eucharistické společenství je jakoby poslední horou, kterou je třeba zdolat.¹⁶ Je zde ještě mnoho otázek k vyřešení, ale smíme konat další kroky při studiu teologie večeře Páně i eucharistické zbožnosti. Již dnes je možné říci, že k jistému prohlubování eucharistické zbožnosti vlivem ekumenického dialogu a praktické spolupráce křesťanských církví dochází. Během let bylo vytvořeno několik modelů pro sjednocení církví. Tyto modely popisuje podrobně Pavel Filipi v 8. kapitole své knihy *Církev a církev: Kapitoly z ekumenické eklesiologie*.¹⁷

4. EKLESIOLOGICKÁ ROZRŮZNĚNOST NEMUSÍ BÝT PŘEKÁŽKOU JEDNOTY

Je třeba říci, že rozšíření křesťanství za hranice Palestiny nebylo výsledkem strategického plánování apoštolů v Jeruzalémě. Spíše se to dělo nekoordinovaně a nepochybně se na tom podepsalo pronásledování křesťanů ze strany židovských náboženských vůdců. Zdá se, že jeruzalémská církev zůstávala zaměřena na svědectví především pro židovská společenství v Judsku. Apoštol Pavel po svém návratu z misijní cesty do Jeruzaléma vypráví o konverzích pohanů v různých městech. Jeruzalémští apoštolové to přijímají, ale Pavlovi říkají (Sk 21,20): „Pohled, bratře, kolik tisíc židů uvěřilo v Krista, a všichni jsou nadšenými zastánci Zákona.“ Vidíme zde vedle sebe dvě cesty, dva projevy života církve. Na jedné straně nadšení zastánci Zákona a na druhé straně otevřená společenství pavlovského typu, která na základě víry přijímala a křtila helénisty a další skupiny obyvatelstva. Na jedné straně monokulturní židovský kontext a na druhé straně pluralistické řecko-římské prostředí.

Podle názoru některých tato polarita nezmizela dodnes. Postmoderní teolog Brian D. McLaren se v diskusi o nových projevech církve ptá, zda chceme následovat jeruzalémský typ církve, kde je naše poselství ochočeno a zasazeno v dominantní kultuře judaistické minulosti, nebo zda chceme následovat model antiochijského směru, který neztrácí odvážnou a svěží esenci evangelia i s plameny ohně přicházejícího Ducha a hukotu větru. Jaká církev může nést živé a kulturně nespoutané evan-

¹⁶ Srov. Karl LEHMANN, „Jednota církve a společenství při Večeři Páně: K nové ekumenické diskusi,“ *Teologické texty* 20, č. 1 (2009): 34.

¹⁷ Pavel FILIPÍ, *Církev a církev: Kapitoly z ekumenické eklesiologie*, Brno: CDK, 2000, s. 155–176.

gelium? Vždyť Kristovo evangelium je jako pramen vody života či nové víno. Mohou ho pojmut staré formy, nebo jsou pro něj třeba nové eklesiologické měchy?¹⁸ Pavel a Barnabáš jsou inovátoři, tvořiví průzkumníci, směle překračují dřívější hranice. Z Jeruzaléma často vycházejí ti, kteří kritizují, komplikují situaci, hledají chyby, je to jakási duchovní policie. Pokud by evangelium tenkrát vycházelo jen z Jeruzaléma, potom by to byla zvěst rozpuštěná v zákonictví a v předpisech židovských rituálů. Tento tlak ale apoštolové ustáli a církve se na Jeruzalémském koncilu (Sk 15) rozhodla jít cestou misijní otevřenosti a rozmanitých eklesiologických modelů (např. místní církve v Antiochii, Efezu, Korintu, Aténách, Filipech, Tesalonice, Římě).

Pokud přemýšlíme nad pavlovskými epištolami, jsou to listy převážně adresované pohano-křesťanským církvím, které byly ovocem průkopnické apoštolské misie. V těchto epištolách se objevuje mnoho témat, která jsou křížovatkou a interakcí teologie a misie.¹⁹ Teologie misie se vždy rozvíjela v návaznosti na postupující misii. Skutky apoštolů a epištoly nám dávají nahlédnout do světa misie, kde vidíme, mimo jiné, různé způsoby zvěstování a vývoj různých eklesiologických modelů. Je možné legitimizovat existenci více eklesiologických a misijních projevů církve, protože, jak dokládá např. také Pavel Filipi, v Novém zákoně nemůžeme hovořit o jednom eklesiologickém modelu, o jedné cestě církve.²⁰ V Novém zákoně nacházíme pluralitu eklesiologických modelů.

Podle svědectví Ef 2,14–15 to byl vzkríšený Kristus, který „zbořil zeď, která rozděluje a působí svár. Svou obětí odstranil zákon ustanovení a předpisů, aby z těch dvou, z žida i pohana, stvořil jednoho nového člověka, a tak nastolil mír.“ Na tom je vidět teologická krystalizace otevřenosti církve po Ježíšově nanebevstoupení. Vzkríšený Pán vede svou církev svým Duchem a rozvíjí apoštolské učení. Ukazuje se, že teologie může být věrohodná pouze tehdy, pokud se rozvíjí na misijní cestě. Taková teologie je kontextuální, protože je prožívána inkarnačně, a je také

¹⁸ Tematika zachycená v předmluvě Briana McLARENA ke knize R. S. ANDERSON, *An Emergent Theology for Emerging Churches*, Downers Grove: IVP, 2006, s. 5.

¹⁹ Např. v Řím 15,15–21 je apoštolovo hlásání evangelia motivováno misí mezi pohany. V epištolách do Kolos a Efezu je misie propojena s eschatologií. Častým tématem je obrácení a proměna života (2 Kor 5,17; 1 Sol 1,10; Řím 12,2), putování národů k Jeruzalému a vztah misie mezi židy a pohany v Řím 11, Pavlův universalismus spásy v Řím 10,9; 1 Kor 12,3; Flp 2,11. Více srov. David J. BOSCH, *Transforming Mission: Paradigm Shifts in Theology of Mission*, New York: Orbis Books, 1991, 1995⁹.

²⁰ Pavel FILIPÍ, *Církev a církve*, Brno: CDK, 2000, s. 37n.

soudobá, protože svou živost opírá o eschatologii. Řada autorů dochází k přesvědčení, že tzv. *Fresh expressions of Church*, „Nové (čerstvé) podoby církve“, ²¹ musejí spojovat zkušenost Ducha svatého s christologií založenou na Písmu svatém a formulovanou prvními ekumenickými koncily. Ray Anderson říká, ²² že duchovní zkušenost bez vztahu ke Kristu je jako plachetnice, která nemá žádné kormidlo, nikam nesměruje a hýbe se jen podle větru. A zase ortodoxní křesťanství bez zkušenosti Ducha svatého je jako loď s uhlím, ale připevněná ke břehu. Má sice palivo, ale není tam oheň, a i kdyby tam palivo hořelo, není tam parní stroj, kde by se voda měnila na páru. Taková loď nemůže přepravovat lidi, a tak jen nakládá další uhlí.

5. PROMĚNA LIDOVÝCH CÍRKVÍ

Volkskirche, typ lidové církve, je termín, který zavedl protestantský teolog Friedrich Schleiermacher v roce 1822. ²³ Tímto termínem popsal církev, do které člověk vstupuje svým narozením. Zdá se, že eklesiologie, která počítá ve svých řadách s těmi, kteří víru odmítají, bude muset v oblasti misie a evangelizace překonávat velké překážky. I z českých církví lidového typu se ozývá, že evangelizovat nevěřící členy církve je daleko těžší než ukazovat ke Kristu těm, kteří přicházejí ze sekulární společnosti či mimokřesťanských náboženství. Vážnou otázkou zůstává, zda dnešní podoba modelu lidové církve své vlastní členy neposiluje v sebespokojenosti a spočívání na podušce laciné milosti. Člověk, který své křesťanství nežije, vyznání své církve nezná, může být stále formálně členem církve. Někdy je za toto formální členství ochoten platit jistý finanční příspěvek. Ano, jsou zde jistě i klady určitého zázemí a pasto-

²¹ *Fresh expressions of the Church* je vyjádření používané pro nové eklesiologické formy a projevy života dnešní církve a pro jejich teologickou reflexi. Toto hnutí vzniklo na půdě anglikánské církve ve Velké Británii a rozšířilo se i do dalších zemí. Je možné k němu řadit např. následující autory: Michael Moynagh, Eddie Gibbs, Darel L. Guder, Timothy Keller, Graham Cray. Ve Velké Británii se stala vlivnou kniha *Mission-Shaped Church*, London: Church House Publishing, 2004, a jiné.

²² Příklad použil Ray S. ANDERSON ve své knize *An Emergent Theology for Emerging Churches*, s. 32, citováno podle Eddie GIBBS, *The Rebirth of the Church*, Grand Rapids: Baker Academic, 2013, s. 63n.

²³ „Vernunft III,“ *Theologische Realenzyklopädie*, sv. 35, ed. Albrecht Döhnert, Berlin: Walter de Gruyter, 2003, s. 249–250.

račního prostoru této formy církve. Na druhou stranu takové členství na základě zápisu do církevní matriky při narození dítěte, může sloužit jako očkování proti osobnímu odevzdání života Kristu a statutu Kristova učedníka v současném světě.²⁴

Dle mého pohledu se lidové církve v naší zemi pomalu proměňují v církve vyznavačské. Pod vlivy sekularizace, globalizace a náboženského pluralismu se lidové církve postupně mění – ztrácejí velké množství formálních členů a více počítají s těmi, kteří jsou praktikující a žijí svou vírou. Oficiální církevní statistiky bývají v Evropě z tohoto pohledu často nadsazené. Katolická univerzita ve Freiburgu provedla zajímavý průzkum pro Hesenské rádio. Ukázalo se, že jen 24% obyvatel odmítá víru v polyteismus a věří v jednoho Boha, který se zjevil v Ježíši Kristu. Podle této úzké definice pouze 33% katolíků, 27% protestantů a 10% dalších může být nazýváno křesťany. Provedená studie uzavírá: „V Hesensku máme křesťanstvo bez křesťanů“.²⁵ Je možné oprávněně předpokládat, že v jiných evropských zemích to není příliš jiné.

Pod tlakem agresivního ateismu a různých politických a náboženských skupin dochází k postupné proměně lidové církve ve společenství vyznavačské, které sdružuje ty, kteří se setkali s Kristem a snaží se ho následovat i ve svém všedním životě. Krásným příkladem jsou různá duchovní hnutí a církevní komunity, které se dnes objevují ve všech denominacích.

6. CO ZŮSTÁVÁ PŘEKÁŽKOU?

Čím dál bolestněji se nás dotýká rozdělení u stolu Páně, slavení eucharistie. Je zjevné, že dnes již nehrají tak zásadní roli filozofické představy o způsobu Kristovy přítomnosti ve svátosti. Čím dál větší shoda panuje v důrazu na reálnou Kristovu přítomnost. Projevuje se zde velký vliv interpretace biblických textů o ustanovení svaté Večeře Páně, např. textu o tom, že jíme a pijeme Krista (Jan 6,56). Je to prosté a přitom úžasně hluboké semitské vyjádření zaznamenané v evangeliu apoštola Jana: „Kdo jí mé tělo a pije mu krev, zůstává ve mně a já v něm.“ Peter Neuner

²⁴ Pavel ČERNÝ, „Soumrak lidové církve,“ http://www.christnet.cz/clanky/4832/soumrak_lidove_cirkve.url [zveřejněno 9. 5. 2012, cit. 5. 1. 2015].

²⁵ KATHOLISCHE NACHRICHTEN, „Nur 33 Prozent Christen bei Katholiken?,“ <http://www.kath.net/news/34966> [zveřejněno 30. 1. 2012, cit. 17. 11. 2014].

píše ve své knize o středověkých sporech, ve kterých se rozestoupil obraz a skutečnost, symbol a realita, kdy někteří přestali chápat obraz jako reálný symbol, ale spíše jako poukaz k nějaké jiné skutečnosti.²⁶ Středověké spory o způsob Kristovy přítomnosti pak kolísaly mezi extrémy, na jedné straně masivně věcných představ a na druhé straně spiritualistického nepochopení.

V říjnu 2014 jsme si připomínali 600 let od doby, kdy v roce 1414 byla poprvé svátost eucharistie vysluhována ve čtyřech pražských kostelích i laikům pod obojí způsobou – *sub utraque*. Tento důraz již dávno není rozdělující a od II. vatikánského koncilu také církev římskokatolická doporučuje a praktikuje přijímání z kalicha laiky, jak k němu vybízí konstituce o liturgii *Sacrosanctum Concilium* v článku 55.²⁷

Peter Neuner píše, že intercommunio by nemělo nahrazovat communio.²⁸ Přesto vniká a naléhavě se objevuje otázka eucharistické pohostinnosti, která je výrazem zakotvení křesťana v Kristově milosti a přijetí ospravedlnění. Není zde snaha nahradit communio, ale pro zvláštní situace, např. v diaspoře, na cestách, v nemocnicích, v hospicích, v kaplanských službách v armádě, ve věznici, umožnit eucharistickou pohostinnost. V dnešní době probíhá diskuse nad tím, zda intercommunio je vrchol, ke kterému musíme teprve dojít, nebo zda je to Boží dar a posila na společnou cestu k jednotě. Mezi dnešní mladou generací sílí touha po společném intercommunio ve smyslu potřebné posily ke společnému svědectví evangelia v dnešní společnosti a na cestu k jednotě církve.²⁹

7. POVZBUZENÍ K JEDNOTĚ Z CÍRKEVNÍCH HNUTÍ

Ve službě jednoty církve je třeba zmínit vliv duchovních hnutí. V Evropě to je nyní práce a služba více než tří set duchovních a misijních hnutí, která jsou velkým motorem ekumenismu. Když nám teologům dochází dech a jsme bezradní nad otázkou jednoty, přicházejí duchov-

²⁶ NEUNER, *Ekumenická teologie*, s. 193.

²⁷ Konstituce *Sacrosanctum Concilium* 55, in *Dokumenty II. vatikánského koncilu*, Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2012, s. 149–150.

²⁸ NEUNER, *Ekumenická teologie*, s. 206.

²⁹ Viz např. proslov bratra Aloise, představeného komunity v Taizé, při večerní modlitbě 1. 1. 2015 v katedrále sv. Víta, Vojtěcha a Václava; in Martina Hošková, „Evropské setkání mladých,“ *Universum* 25, č. 1 (2015): 31.

ní hnutí – Fokolare, Chemin Neuf, YMCA, Evangelická aliance, Mládež s misií, Kurzy Alfa, Teen Challenge, Charismatická obnova, Komunita v Taizé, Armáda spásy a mnohá další. Tato hnutí jsou velkým darem pro stávající církve. Velmi často bývají programově nadkonfesijní a jejich pracovníci z různých církví se vzájemně poznávají a učí se spolupracovat. Specializace církevních hnutí na určitou oblast služby je činí rychlejšími a schopnějšími určitou práci rozvinout a uskutečnit. Církevní hnutí často sdružují lidi oddané Kristu a misii. Není divu, že právě z těchto kruhů vychází volání po jednotě církve. Americký katolický teolog Peter Hocken ve své knize *Strategie Ducha? Výzva obnovných hnutí pro tradiční církve*³⁰ obhájí základní tezi, že církve velmi potřebují obrodná duchovní hnutí. Duchovní hnutí, které nazývá „proudy života“ zase velmi potřebují církve. Dobrá symbióza obnovného či misijního hnutí a církve je nesmírně prospěšná a potřebná pro obě strany. Soužití může být v některých fázích bolestné, ale dlouhodobě nese dobré ovoce. Církve potřebují stálou obnovu z moci Ducha svatého. Podle Hockena tato obnova často přichází prostřednictvím duchovních hnutí. Podobně papež František vysoce hodnotí církevní hnutí a různé formy sdružování a nazývá je „bohatstvím církve, které Duch vzbuzuje pro evangelizaci všech prostředí a oblastí“.³¹

8. DENOMINACE, NEBO UNIVERZÁLNÍ CÍRKEV?

H. Richard Niebuhr nazval denominacionalismus morálním selháním křesťanství.³² Biskup Lesslie Newbigin prohlásil, že denominacionalismus je „náboženským pojetím sekularizace“.³³ Je skutečně označování církví za denominace skutečně tak scestné? Nebylo to spíše důležité východisko z nouze? Jsou denominace – jednotlivé projevy církve – skutečně ústupkem individualismu? Otázka se při pohledu do dějin ekumenických snah jeví ještě v jiném světle. Byla to stará Jednota českých bratrů,

³⁰ PETER HOCKEN, *Strategie Ducha? Výzva obnovných hnutí pro tradiční církve*, Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1998.

³¹ Papež FRANTIŠEK, *Evangelii gaudium*, s. 25.

³² Srov. MARK SHAW, *Deset významných idejí církevních dějin: Kořeny evangelikální tradice*, Brno: CDK, 2001, s. 52.

³³ LESSLIE NEWBIGIN, *Foolishness to the Greeks: The Gospel and Western Culture*, Grand Rapids: Eerdmans, 1986, s. 145.

kteřá začala systematicky nazývat jednotlivé církevní útvary jednotami. Slovo církev měla Jednota vyhrazené pro univerzální Kristovu církev. O církvích bratři hovořili jako o jednotě utrakvistické – české podobojí, jednotě římské a jednotě bratrské. I v největších tlacích bratrští teologové zůstávají u svého ekumenického výrazu „jednota“.³⁴ Můžeme říci, že se jedná o první denominační teorii, rozvinutou již na konci 15. století. Na toto dědictví navázal tvořivým způsobem ve svých irénických a ekumenických snahách Jan Amos Komenský.

Vlastní denominační teorii vypracoval anglický puritánský teolog Jeremiah Burroughs v první polovině 16. století. Tím, že začal jednotlivé církve své doby nazývat denominacemi a respektoval jejich eklesiologickou a do určité míry i věroučnou různost, přispěl ve své době k jednotě. Formuloval několik principů. Podle něj jsou doktrinální rozdíly nevyhnutelné a zvláště v sekundárních věcech jsou dokonce důležité a obohacující. Mnohé mezicírkevní rozdíly mohou být užitečné. Burroughs pokračuje tezí, že žádná struktura církve nemůže plně reprezentovat církev Kristovu. Podstata sektářství podle něj spočívá v tendenci ztotožnit pravou církev s jediným organizačním výrazem, což se tehdy často mezi církvemi dělo. Prává jednota je založena na společném evangeliu a má se vyjadřovat spoluprací mezi denominacemi. Burroughs nepovažoval denominační oddělení za schisma. Aplikování denominační teorie přispělo k tomu, že církve spolu přestaly bojovat a dokonce i státní moc se v Anglii začala zasazovat o náboženskou svobodu. Z tohoto pohledu se zdá, že denominacionalismus splnil svou historickou roli a přispěl k překlenutí antagonismů.

Je zajímavé, že např. teolog Hans Küng říká:³⁵

Koexistence různých církví ... sama o sobě neohrožuje jednotu církve. Jednotu církve ohrožuje pouze koexistence, která není spoluprací ani podporou, ale v podstatě nepřátelskou konfrontací.

Hans Küng klade otázku:

Jsou taková rozdělení v církvi vždy výsledkem úzkoprstosti, nedostatku lásky a sobectví? Mohou také pocházet z upřímného přesvědčení, že cokoliv jiného by bylo zradou evangelia Ježíše Krista.

³⁴ Amedeo MOLNÁR, *Bratr Lukáš, bohoslovec Jednoty*, Praha: Husova československá evangelická fakulta bohoslovecká, 1948, s. 72–80.

³⁵ Hans KÜNG, *The Church*, Garden City: Image-Doubleday, 1976, s. 357.

I dnes je slovo denominace spíše inklusivním a ekumenickým pojmem, který naznačuje, že také ostatní církve jsou výrazem křesťanské existence na této zemi. Denominační teorie posloužila ke vzájemnému uznání církví. Také dnes je jistou pomocí např. v misijních situacích.

Církve na sebe nepochybně vzájemně působí. Sdílejí spiritualitu přes hranice denominací. Evangelikální teologové mají dnes nepochybně daleko větší pochopení pro tradici církve. Jsou vydávány biblické komentáře z děl církevních otců západní i východní církve.³⁶ Velmi bedlivě je studována tradice křesťanské ortodoxie.³⁷ Církve je dnes chápána jako hermeneutická komunita – společenství, které svým životem interpretuje a tlumočí různá slova Písma svatého. Je potvrzováno, že v jádru církevní tradice a katolicity církve je dnes daleko větší porozumění. Velké vření je možné zaznamenat v oblasti eklesiologických modelů. V každé denominaci vznikají nové modely, které jsou někdy podobné etablovaným církvím, jindy na sebe berou podobu nejrůznějších experimentů, včetně tzv. *Emerging Church*. Vznikají modely církve založené na samostatných domácích skupinách i rostoucí a vysoce organizované a početné megasbory. Mnohé rozdíly jsou dány kulturou, protože vlivem migrace, cestování a komunikačních prostředků také církev funguje do jisté míry jako globální společenství.

9. ZÁVĚR

V církvích se stále více ozývají hlasy, aby byla regulérně umožněna větší vzájemná eucharistická pohostinnost. Nově vznikající eklesiologické modely, čerstvé projevy církve, neformální církevní společenství i nové farnosti a sbory, mnohem méně akcentují svou denominační příslušnost a více se zaměřují na budování mostů do společnosti. Výrazně

³⁶ Např. Thomas C. ODEN (ed.), *Ancient Christian Commentary on Scripture*, Downers Grove: IVP, od roku 2001 vyšlo již 29 svazků.

³⁷ Např. Thomas C. ODEN, *The Rebirth of Orthodoxy: Signs of New Life in Christianity*, San Francisco: Harper; New York: HarperCollins, 2003. U nás knihy např. Jiří LUKL (ed.), *Kánon Starého a Nového zákona: Autorita Písma*, Praha: Sdružení evangelikálních teologů, 1999; Jan Milič LOCHMAN, *Krédo: Základy ekumenické dogmatiky*, Kalich: Praha, 1996; Jaroslav VOKOUN, *K rekonstrukci teologie po konci novověku: Postkritický přístup*, České Budějovice: Jihočeská univerzita, 2008; Jaroslav VOKOUN, *Čist Bibli zase jako Bibli: Úvod do teologické interpretace Písma*, Praha: Česká biblická společnost, 2011.

posiluje tzv. ekumenismus zdola, který je výrazem spolupráce na místní eklesialní rovině přes hranice denominací.

Jestliže se ve 2. polovině 20. století v ekumenickém hnutí více hovořilo o věcech, které sjednocují, a poněkud méně o tom, co rozdělovalo, ve 21. století se více hovoří i o eklesiologických modelech, které zdánlivě nejsou správně kompatibilní, a přece mohou vedle sebe žít a spolupracovat. Církve dnes vypouštějí rozhovory o organizačním sjednocení a více dávají prostor jednotě v rozmanitosti. Pestrá a rozmanitá křesťanská církev může a je schopna rozvinout svou službu společnosti širšími a kulturně citlivějšími způsoby.

Kudy půjde další eklesiologický vývoj, nedovedu anticipovat. Je ale docela možné, že až zasedne na jednotlivá místa a úřady v církvi postmoderní generace křesťanů, ekumenické hnutí se může rozvinout výrazným způsobem kupředu, a to směrem ke katolicitě Kristovy církve. Vždyť každá církev by měla být apoštolská, založená na učení apoštolů, měla by být také reformovaná, protože církev se musí stále reformovat (*semper reformanda*), charismatická, protože bez Ducha svatého a jeho darů není možné církev budovat, a konečně katolická – všeobecná, protože je univerzální církví pro všechny lidi.

One Lord, One Faith and Contemporary Ecclesiological Searching

Keywords: Ecumenism; Ecumenical Ecclesiology; Ecclesiological Models; Mission; Denomination; Volkskirche (People's Church)

Abstract: This article focuses on what has been attained in ecumenical cooperation and what remains to be done on the occasion of the 50th anniversary of the Faith Constitution *Lumen gentium*. The article touches on a broader ecclesiastical understanding of the Church in the context of diversity. It makes mention of the ecclesiastical creativity of the Early Church in comparison with the current searching for relevant ecclesiastical forms. This article underlines the positive influence of the mission of the Church on the unity of the Church. The missionary endeavor of the Church is viewed as a meaningful imperative and a motivation on the path towards Unity.

The growing contacts between the Evangelical movement and the Roman Catholic Church are recalled as new important ecumenical dialogues. The question of "Volkskirche" is opened up in post-Christian Europe and the process of it slowly changing itself into the confessing Church. The author considers the positive influence of various Church spiritual movements for the question of Church unity. The question is speculated whether the rise of denominations was predominantly negative and whether it created problems for the unity. There have been denominations in different epochs of history fighting against

persecution, spreading certain benefits of tolerance and providing the possibility of cooperation across the boundaries of various Churches. This article aims at further ecumenical dialogue and views the Postmodern period as a major challenge for future ecclesiastical development and ecumenism.

ThDr. Pavel Černý, Th.D.
Evangelikální teologický seminář v Praze
Katedra praktické teologie
Stoliňská 2417/41a
193 00 Praha 9
pavel.cerny@cb.cz